УДК 338.65.012.45

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕСОМ: ПРОБЛЕМИ ТА ПРОТИРІЧЧЯ

О.В. КОВАЛЕНКО, кандидат економічних наук,
Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"

На основі обґрунтування економічного змісту категорії "інформаційні ресурси" обґрунтовано проблеми та протиріччя у взаємодії механізмів залучення та генерування інформаційних ресурсів у сучасному бізнес-середовищі та їх вплив на ефективність управління агроформуваннями.

Сучасне ринкове середовище ускладнює проблеми, що постають перед економічними суб'єктами у процесі управління, посилюючи значення інформаційного чинника. З одного боку, невміння ефективно використовувати інформаційні ресурси не дозволяє суб'єктам господарювання регулярно відслідковувати економічний стан і тенденції розвитку бізнес-середовища, кон'юнктуру ринку, з іншого – відсутність, обмеженість або неадекватність зовнішньої інформації стають чинниками недосконалості усієї системи управління. Хоча в останні роки у напрямі удосконалення нормативно-правової інформації намітилися окремі позитивні зрушення, все ж ряд інших важливих напрямів інформаційної діяльності залишаються недостатньо обґрунтованими. Відсутність науково обґрунтованих положень щодо надання релевантних інформаційних послуг та вартості витрат, необхідних для їх придбання, обмеженість доступу до зовнішніх інформаційних масивів призводять до зниження підприємницької активності населення. Відсутність системності у вирішенні проблем інформаційної політики потребує розробки цілої низки теоретико-методологічних і методичних положень щодо оцінки та підвищення ефективності використання інформаційних ресурсів агроформуваннями.

Різні аспекти проблем інформаційного забезпечення підприємств висвітлені у працях вітчизняних і зарубіжних вчених: Н. Ващекіна, А. Веревченка, В. Глушкова, Г. Громова, В. Годіна, Ю. Губені, С. Дятлова, П. Друкера, М. Єрмошенка, А. Євтуха, Ю. Канигіна, М. Кастельса, І. Корнєєва, М. Кропивка, В. Михалевича, А. Міняйла, К. Оттена, Є. Русакової, К. Ерроу та ін. Методичні аспекти використання інформаційних ресурсів у плануванні діяльності підприємств представлені у роботах вчених: І. Бланка, Т. Бєлопольської, О. Виноградової, В. Геєця, В. Ковальова, Р. Лепи, Ю. Лисенка, О. Оліфірова, О. Орлова, А. Садєкова, І. Смоліна, Л. Фролової, О. Ястремської та ін. Дотепер триває дискусія дослідників стосовно тлумачення поняття "інформаційний ресурс". Ряд вчених вважає, що це суто кібернетичний термін. Інші доводять, що в загальному вигляді сформулювати таке визначення взагалі неможливо [1 – 5]. Не зважаючи на протиріччя, інформація сама по собі стала

стратегічним ресурсом, що формує інформаційне суспільство [6]. Проникаючи у всі види діяльності, вона діє як засіб для створення інших ресурсів і зумовлює об'єктивну необхідність розроблення нових механізмів управління нею на підприємствах.

Мета дослідження – обґрунтувати проблеми та протиріччя у взаємодії механізмів залучення та генерування інформаційних ресурсів у сучасному бізнес-середовищі та їх вплив на ефективність управління агроформуваннями.

Методика досліджень. Для забезпечення виконання поставленої мети, формулювання теоретичних узагальнень і висновків у дослідженні застосовано: абстрактно-логічний метод для виявлення проблем та протиріч у процесах взаємодії інформаційних ресурсів на різних рівнях управління, статистико-економічний – для аналізу впливу інформаційних ресурсів на фінансовий клімат бізнес-середовища в Україні, монографічний – для дослідження теоретичного підґрунтя сутності категорії "інформаційні ресурси".

Результати досліджень. У сучасному ринковому середовищі можливість користуватися інформаційними ресурсами є вирішальною для ефективного управління. За оцінками фахівців, в економіці розвинених країн інформаційна складова виробництва сягає 60 – 70% у загальній вартості створеної продукції. Тому ключовим завданням управління стає розробка ефективного механізму визначення потреби, одержання, постійного аналізу інформаційних ресурсів.

Основою сутності інформаційних ресурсів є поняття "інформація". Закон України "Про Інформацію" тлумачить цей термін як "будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді". Фахівці різних галузей знань розрізняють наукову, технічну, економічну, соціальну та інші види інформації. Коли суб'єкт господарювання вирішує певне завдання управління бізнесом, то у цьому випадку актуальною стає фінансово-економічна інформація, тобто кількісні і якісні характеристики виробничих процесів, які обертаються в економічній системі і якими вона обмінюється із зовнішнім середовищем.

Рух інформації на підприємстві можна уявити як рух сировини від початку надходження у виробництво до перетворення у кінцеву продукцію. Аналогічно й рух інформації починається зі збору даних як її сировини. Інформаційний ресурс для прийняття управлінського рішення на підприємстві отримують після відповідної обробки знань або даних, тобто неорганізованих фактів: імен, чисел, показників тощо. Його якість визначають п'ять основних чинників: 1) точність – інформація не повинна містити помилок; 2) оперативність – інформація має базуватися на поточних даних; 3) повнота – для прийняття управлінського рішення інформація має розкривати всі ключові питання; 4) стислість – інформація має сприйматися керівником швидко й легко; 5) доречність – зайва інформація має відсіюватися. Знання, як і інші форми представлення інформації, застарівають і стають непотрібними, отже має існувати система управління ними [7].

Власне поняття "інформаційні ресурси" ввійшло в науковий обіг на початку 80-х років XX ст. з працею Г. Громова [2], де інформаційні ресурси визначаються як "продукт безпосередньої інтелектуальної діяльності найбільш кваліфікованої й творчо активної частини працездатного населення". Свідченням сучасних поглядів, на нашу думку, є твердження, що інформаційним ресурсом можна називати всю ту інформацію, яка лягла в основу управлінського ланцюжка і завершується досягненням поставленої мети. Дослідження періодизації розвитку та організації використання обчислювальної техніки засвідчують, що цінність інформації взаємозв'язана з історією її отримання та конкретною ситуацією її застосування. Виходячи з цього, інформаційним ресурсом можна вважати цілісну інформаційно-кібернетичну систему, що здатна існувати лише завдяки життєво необхідній для неї інформації [1].

У ряді країн світу тлумачення поняття "інформаційний ресурс" закріплено на законодавчому рівні. У правовому полі України законодавчо затверджене тлумачення поняття "інформаційні ресурси науково-технічної інформації", що не дає можливості вичерпного усвідомлення терміну "інформаційні ресурси". Згідно з російським законодавством "інформаційні ресурси" – це інформація, що зафіксована на матеріальному носієві і зберігається в інформаційних системах: бібліотеках, архівах, фондах, інших інформаційних системах. Це твердження певною мірою відповідає вимогам суб'єктів господарювання, тому що характеризує більшість джерел залучення інформації. Проте у ньому змішані воєдино: й інформаційні ресурси комп'ютерів, й інформаційні ресурси підприємства, й системи зберігання інформації та ін. На практиці ефективне використання інформаційних ресурсів потребує обізнаності і вміння розрізняти джерела утворення, залучення (вхід в систему інформаційної сировини) та генерування інформації (обробка даних і вихід нового інформаційного ресурсу) за рівнями їх підсистем. Ряд авторів виділяє організаційну, соціальну, виробничо-економічну, обчислювальну та інформаційну підсистеми управління підприємством [8]. Інше авторське бачення класифікації інформаційних ресурсів підприємства за джерелами їх утворення наведено на рис. 1.

Наведена схема наочно демонструє, що інформаційні показники управління бізнесом специфічні не лише для стратегічного управління підприємством, а й для макро і мікро рівнів, тобто для управління на глобальному, державному, регіональному та інших рівнях.

Процес перетворення інформаційної сировини в інформаційний ресурс здійснюють суб'єкти управління, що володіють певним інтелектуальним потенціалом, для забезпечення цілей бізнесу. Склад інформаційних компонентів у системі управління бізнесом невпинно зростає та змінюється, відповідно змінюючи інструменти управління інформаційними ресурсами. Так, обґрунтування стратегічного фінансового плану вимагає проведення трудомістких досліджень зі збором та аналізом значного обсягу інформації про

галузь, ринок, конкуренцію та інші чинники оточуючого економічного середовища. Такі дослідження й аналіз вимагають не тільки залучення висококваліфікованих спеціалістів, а й значних витрат, що не завжди прийнятні для сільськогосподарських підприємств [10].

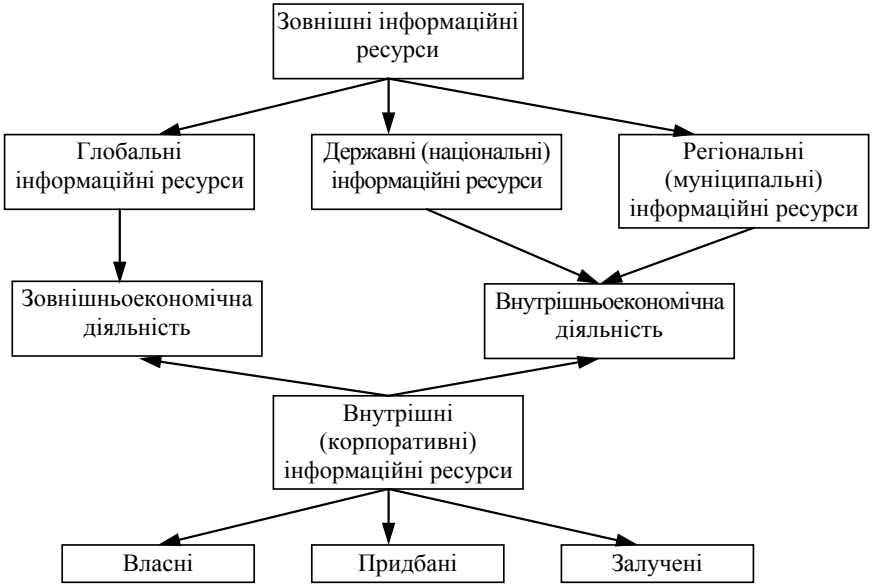

Рис. 1. **Класифікація інформаційних ресурсів підприємства за джерелом утворення [9].**

Збільшення обсягів інформаційних ресурсів зумовлює певні протиріччя в інформаційному суспільстві, зокрема у стосунках економічної політики влади і бізнесу. Для прикладу розглянемо наслідки реформи дозвільної системи ведення бізнесу – одного з чинників, що регулює бізнес-середовище в Україні. Хоча закон обумовлює максимальний термін обертання інформації (до 10 днів) та вартість видачі дозволів, деякі дозвільні органи порушують його. Так, кількість робочих днів і прямі витрати одного суб'єкта підприємництва, пов’язані з процедурою обробки інформації та підготовкою документів для отримання дозволів у 2010 р. становили: для підприємств – 17 робочих днів і 3,53 тис. грн; для приватних підприємців – 11 робочих днів і 1,35 тис. грн прямих витрат. У сільському господарстві частка підприємств, які отримували дозволи у 2010 р. становила 30% від загальної кількості. Їх інформаційні витрати становили – 10 робочих днів і 5,5 тис. грн прямих витрат в середньому на одне підприємство. Час, витрачений суб’єктами підприємництва на

очікування й отримання дозвільної інформації становив: для підприємств – 28; для приватних підприємців – 22 календарних дні. У сільськогосподарських підприємствах часові втрати на очікування отримання усіх дозволів становили 25 календарних днів [11]. Схожі проблеми доступу до інформаційних ресурсів спостерігаємо у процедурах: сертифікації продукції; перевірок контролюючих органів та ін.

Результати дослідження Міжнародної фінансової корпорації [11] (IFC) у 2010 році свідчать про те, що кожне перевірене підприємство витратило в середньому 4,1 тис. грн ($520) на штрафи й неофіційні платежі за надану інформацію під час усіх перевірок. Перевірки податкових органів були найвитратнішими й коштувати підприємствам 5,1 тис. грн ($642). Крім того, кожним перевіреним підприємством у середньому 2,5 тис. грн ($320) було витрачено на оплату робочого часу працівників, залучених до процесу перевірок. Таким чином, кожне перевірене підприємство (74% усіх підприємств) зазнало витрат, не пов'язаних з виробництвом продукції або послуг, у розмірі 6,7 тис. грн ($840). У цілому дотримання процедур перевірок коштувало приватному сектору України у 2010 р. близько 3,2 млрд. грн ($400 млн). Загалом близько 55% загальної вартості перевірок на всіх перевірених підприємствах становили пені та штрафи. Отже, контролюючі органи, як осередок залучення і джерело генерування нових інформаційних ресурсів, нині не відповідають своєму призначенню – стимулювати розвиток бізнесу. Кількість контролюючих органів – надмірна, що призводить до дублювання повноважень, неналежного контролю та засмічення бізнес-середовища зайвими інформаційними ресурсами.

Висновки. Вищенаведені дані – це свідчення взаємодії і водночас протиріччя між кількістю інформаційних ресурсів та їх корисністю, механізмами залучення та генерування. І як результат – ускладнення фінансового стану економічних суб'єктів з метою отримання приватних вигод владними структурами на різних рівнях: місцевому, регіональному, державному, глобальному. Таким чином, нераціональне використання інформаційних ресурсів зумовлює викривлення їх важливих функцій – підвищення ефективності виробництва і добробуту населення. Свідомо сформований надлишок інформаційних ресурсів, який на перший погляд, не потребує економії і не вважається шкідливим (принаймні для довкілля), перетворюється у зайвий атрибут управління, що не вирішує проблем бізнесу, а лише їх актуалізує.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Миняйло А.М., Каныгин Ю.М., Рузакова О.В. Экономика и организация информационных ресурсов. Екатеринбург. СИНХ. 1988. — С. 8 – 14.
2. Громов Г.Р. Национальные информационные ресурсы: проблемы промышленной эксплуатации / Г.Р. Громов. — М.: Наука, 1984. — 240 с.
3. Ващекин Н.П. Философские аспекты информатизации общества /

Н.П. Ващекин // Философские науки. 1988. — №7. — С. 13 – 22.
4. Веревченко А.П. Информационные ресурсы: определение и краткая характеристика. // Прикладная информатика/ Под ред. М.В. Савинкова. — 1991. — №17. — С. 5 – 32.
5. Otten K.W. Information Resources Management: management focus on the value of information and information work. // Journal of information and image management. — August, 1984. — P. 9.
6. Бюллетень ЮНИСИСТ: информация, информатика, телематика //Организация Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры. — 2003 г. — №2. — Том 31. — 29 с. — С. 17.
7. Стонер Дж. Вступ у бізнес / Дж. Стонер, Е. Долан. Пер з англ. Заг. ред. Й. Завадського. — К.: Європ. ун–т фінансів, ін форм. систем, менеджменту і бізнесу, 2000. — 752 с. — С. 193.
8. Електронний ресурс. Режим доступу: http://iovsoft.hypermart.net/irm/information-r.htm.
9. Хорошилов А.В. Управление информационными ресурсами: Учебник / А.В. Хорошилов, С.Н. Селетков, Н.В. Днепровская; под ред. Хорошилова А.В. — М.: Финансы и статистика, 2006. — 250 с.
10. Стецюк П.А. Бізнес-план в управлінні фінансами сільськогосподарських підприємств. — К.: ННЦ ІАЕ, 2007. — 110 с. — С. 16.
11. Інвестиційний клімат в Україні: яким його бачить бізнес. Жовтень 2011 / звіт Міжнародної фінансової корпорації. — К.: IFC. — 2011. — 124 с.

Одержано 13.11.12

Информационные ресурсы – это массивы информации, а также представленные в разных формах знания, которыми владеют, создающие их, субъекты управления. Отсутствие системности в решении проблем информационной политики нуждается в разработке теоретико-методологических положений относительно оценки и повышения эффективности использования информационных ресурсов предприятиями.

***Ключевые слова**: информация, информационные ресурсы, бизнес-среда.*

Information resources are the arrays of information as well as knowledge represented in different forms and owned by the agents of management who created them. The lack of systemacy in the information policy problems solving shows the need for the development of theoretical and methodological regulations as to evaluating and increasing the efficiency of using information resources by enterprises.

***Key words**: information, information resources, business-environment.*